

Carles-Jordi Guardiola, *Carles Riba. Retrat de grup. Protagonistes de la cultura catalana del segle XX*, València, Edicions 3i4, 2017, 271 p.

L'aparició d'un nou estudi d'un reconegut especialista de qualsevol autor obre sempre unes elevades expectatives de curiositat, més encara si l'autor objecte d'estudi és un «dels grans». És aquest el cas de *Carles Riba. Retrat de grup. Protagonistes de la cultura catalana del segle XX* de Carles-Jordi Guardiola: ningú no pot discutir que si Carles Riba està dins la plèiade d'autors canonitzats per la crítica i la historiografia, Guardiola compta amb el merescudíssim honor de formar part del grup d'estudiosos de referència sobre l'humanista i poeta. El sol esment de la seva edició de les *Cartes de Carles Riba* —feina de tota una vida— en quatre volums publicats en edicions simultànies als catàlegs de l'Institut d'Estudis Catalans i de La Magrana entre 1989-2005, justificaria aquesta afirmació, que queda reblada si s'hi afegeix el pràctic *Carles & Clementina. Àlbum de Carles Riba i Clementina Arderiu* (Barcelona, La Magrana, 1993) i el feix d'articles que l'editor i crític ha dedicat al poeta.

En aquesta seva nova aportació, Guardiola es capbussa en les profunditats de la correspondència ribiana per construir un discurs a partir de fragments literals de cartes pouats en aquest oceà epistolar, lligats pel discurs d'un «narrador» (Guardiola) que té la funció de connectar-los per ordenar-los i conferir-los un sentit determinat, amb el suport segur del domini de fonts secundàries complementàries. D'aquesta manera el llibre esdevé un utilíssim endreç de la informació relativa a alguns dels correspon-sals, dispersa dins l'esmentada edició de les cartes ribianes. Val a dir que, en aquesta, Guardiola va triar de presentar-les cronològicament, una opció especialment oportuna quan es pretén posar l'accent, com s'esqueia en el cas ribià, sobre la trajectòria vital de l'autor, que converteix l'aplec de missives en una biografia «en paral·lel» escrita per l'autor mateix i pel seu entorn vital i intel·lectual. Els avantatges de la possibilitat d'oferir les cartes agrupades per correspon-sals (com s'ha fet amb Carner, per exemple), bandejada aleshores, queda pal·liada ara amb l'aparició d'aquest volum. Un volum

que reuneix capítols bàsicament inèdits amb d'altres que ja havien estat fets públics, oralment, com els dedicats a Crexells (que es pot visionar al web de l'Ateneu Barcelonès: <<http://arxiudigital.ateneubcn.org/items/show/588>>), a Clementina Arderiu o a Josep Janés i Olivé; o per escrit, com ara la primera aproximació al projecte del llibre, amb fragments diversos dels capítols destinats a López-Picó, Crexells i Sagarra, publicats a les actes del III Simposi Carles Riba.

Pel primer substantiu del títol del llibre («retrat») el lector intueix de seguida la voluntat objectivadora de l'autor, d'aquest narrador que pretén cedir tot el protagonisme als retratats —i no pas al retratista, com tantes vegades s'esdevé, i és qui queda, realment i sense voler, retratat. El segon («grup»), d'entrada, pot sobtar: que se sàpiga, més enllà dels «grups» professionals de les revistes o de l'acadèmia i els de les tertúlies i les penyes, Riba no va formar part d'un grup entès com a conjunt de persones organitzades, amb un programa articulat i unes accions a desenvolupar, etc. El mot és manllevat a Joaquim Molas, el qual, en el pròleg a les obres completes de Joan Crexells (com recull Guardiola al seu llibre: p. 11, 45), parlava del «grup de joves postulants, que pels volts del 18, va iniciar l'assalt de la vida pública catalana». El terme, per tant, hi és fet servir, com a apel·latiu historiogràfic, per a designar una sèrie de persones —una reduïda constel·lació, podríem dir-ne, de «protagonistes de la cultura catalana del segle xx», com diu el subtítol— que pivoten a l'entorn de Riba perquè en algun moment de la seva vida van exercir-hi de «mestres» (Maragall i López-Picó) o, sobretot, perquè van compartir-hi moments més o menys intensos: des dels «postulants» coetanis (Crexells i Sagarra), a més de Clementina, és clar, fins als «deixebles» (Oliver, Benguerel, Trabal i Guansé), amb la torna de dues figures importants en la vida del poeta: Francesc Cambó i Josep Janés.

El llibre, doncs, està format per la juxtaposició de capítols dedicats a reconstruir les relacions d'aquests personatges amb Riba a partir de la correspondència i la bibliografia, que no segueixen un ordre específic: el lector «pot llegir els textos segons l'ordre que vulgui, perquè cada capítol és autònom però alhora forma part d'un tot» (p. 12). Es tracta d'un «projecte atípic, tant per la forma com pel contingut» (p. 12), tal com reconeix el mateix Guardiola en el text que presenta el volum. En el qual informa de l'origen i la motivació de la idea, de les dificultats de la tria dels personatges i de qüestions més formals, com són l'explicació dels criteris d'edició, senzills i clars, i dels motius pels quals prescindeix «volgudament de l'erudició i de molta informació». L'autor pren aquesta darrera decisió, «després de més d'un dubte i d'algunes proves», perquè creu que «el lector ho agrairà». És cert que hi deu haver una franja de *possibles* lectors del llibre que agrairà aquesta decisió, però també ho és que n'hi ha una altra, la dels seus lectors *segurs*, que hauria agraït la referenciació de les citacions

de les cartes (n'hi hauria prou a posar el número de carta de l'edició de Guardiola) i de les de la bibliografia (amb el sistema autor any: pàgina/pàgines, per exemple), cosa que no constitueix erudició ni tampoc entorpeix en excés la lectura.

Qui sap, doncs, si aquest projecte atípic no inaugura un nou «gènere»: el de la biografia interna, en tant que es basteix sobretot a partir dels documents personals, i fragmentària, en tant que parteix d'una selecció de personatges i moments, tot i que sí que aconsegueix donar una visió global de la personalitat de cadascun dels personatges triats. Dues característiques, aquestes, que confereixen al llibre una enorme força argumental o, si se'm permet el mot, «narrativa». Per posar sols un exemple: les pàgines en què es ressegueix el divers posicionament dels Riba i de López-Picó davant l'evolució de la guerra *des de dins*, des de les cartes dels primers i del dietari del segon, aconsegueixen, per contrast, una potència increïble, que no pot deixar indiferent el lector. Com tampoc ho pot fer la presentació tan ben ordenada de l'intercanvi de paraules entre Riba i els exiliats a Amèrica.

La llista d'exemples podria ser infinita. El millor que pot fer el lector és endinsar-se en les pàgines d'aquest *Retrat de grup* amb la certesa que hi trobarà el mateix Riba de sempre, el Riba que ja coneixia, envoltat d'una constel·lació de personatges que també li resultaran coneguts, però presentat d'una forma diferent, original i veritablement atractiva.

JOAN R. VENY-MESQUIDA
Universitat de Lleida
jveny@filcat.udl.cat
ORCID 0000-0001-8815-8715